

rosszhiszeműen késedelmes adósnak is és ezzel törvényes kedvezéssel csábit a nemfizetésre?

Folytathatnám a Rendelet visszasságainak, gazdasági-
lag és jogilag káros intézkedéseinek felsorolását: nem vál-
toznék az összbnyomás, legfeljebb erősödne az ellenszenv
és tiltakozás ez elhibázott jogalkotással szemben. Kon-
kluziót már e hézagos és csupán a legkiáltóbb részletekre
utaló ismertetésből is levonhatunk. Az 5610/1931. sz. ren-
delet nem alkalmas arra, hogy a kamatkérdést megnyug-
tatólag rendezze. De azzal, hogy végletekig élesíti a gaz-
dasági érdekek és a hatályos jogszabályok közötti dishar-
móniát, talán siettetni fogja a kamatkérdések megoldásá-
nak egyedül helyes és lehetséges módját: a törvényhozás
beavatkozó intézkedését.

Az aranypengő. Az aranypengőrendelet jogi természe-
tére nézve dr. Bátor Viktor a Jogtudományi Közlöny 1931.
évi 18-iki számában megjelent cikkében arra az álláspontra
helyezkedik, hogy a rendelet a kirovó pénznemet állapítja
meg aranypengőben, viszont dr. Görög Frigyes az Ügyvéd-
unió ülésén tartott előadásában azt vitatta, hogy a rendelet
a lerovó pénznemben hozott változást. A magam részéről
dr. Görögnek azokat az érveit, melyekkel azt az álláspon-
tot, hogy a kirovó pénznem az aranypengő, cáfolta, helyes-
nek tartom, viszont előadásának pozitív részét nem osztom,
mert helyes jogi felfogás szerint a rendelet sem a kirovó,
sem a lerovó pénznemben új rendet, nem alkotott.

Előrebocsájtom, hogy mindaz, amit az aranypengőren-
delet jogi minősítésére előadok, csak abban az esetben áll,
ha a rendelet intézkedéseiben bizonyos ellentmondó rendelkezések módosítása megtörténik.

Az a felfogás, mely azt állítja, hogy a rendelet hozta
be az aranypengőt, mint kirovó pénznemet, hogy a rende-
let hozta be az aranyvalutát, a jogi és közgazdasági szem-
pont összetévesztésén alapszik. Jogilag aranyvaluta van és
volt is, mert az 1925. évi XXXV. törvénycikk 1. §-a ki-
mondja, hogy „az új érték aranyérték. Számolási egysége:
a pengő.” és a 3. §. meghatározza a pengőértéknek az
aranyértékét, mikor kimondja, hogy egy kilogramm finom
aranyra 3800 pengő esik. Jogilag mindaddig aranyvaluta
van, míg ezek a rendelkezések fennállanak. Erre azt lehet
mondani, hogy akkor teljesen az államok önkényétől függ,
hogy valutájukat aranyvalutának mondják ki, habár ez a
tényleges közgazdasági helyzetnek nem is felel meg. Ez
így is van. A jogszabály sok más esetben is felállít fikció-
kat, melyeknek az a jelentősége, hogy jogi elbánás szem-
pontjából valamely tényt a valósággal ellentétben más
ténykategóriába helyez át. Hogy valami jogilag ennek vagy

annak tekintendő, ez korántsem jelenti azt, hogy tényleg az, hanem hogy ugyanazon szabályok alá esik, mintha az lenne. Ha tehát valamely országban közgazdaságilag a törvényes fizetési eszközökkel szemben az aranynak bármilyen nagymértékű ágioja is van, tehát ha közgazdasági szempontból papirvaluta is van, jogilag az aranyvaluta fennáll, aminek az a következménye, hogy a pénzjegyek változatlan értékben elfogadandók, mintha a régi jegyekkel egyenlő értékűek lennének és a hitelező ki van elégítve, ha követelését névértékben megkapja (frank = frank, korona = korona).

Más kérdés az, hogy a törvényhozó képes-e hosszabb ideig a közgazdasági tényekkel ellenkező jogi állapotot fenntartani a közgazdasági és a közérdek súlyos kára nélkül. Itt térek rá még egy fogalomra, melynek más a jogi és közgazdasági értelme. Közgazdaságilag akkor beszélünk a bankjegyek kényszerárfolyamáról, ha a forgalomban a bankjegyeket csak azért fogadják el a valóságos értéknek meg nem felelő névértékben, mert erre kényszerítő jogszabály van. Jogilag azonban a törvényes fizetési eszköznek akkor is kényszerárfolyama van, ha az a tényleges értéknek körülbelül meg is felel. Azért mondom körülbelül, mert hiszen a pénz értékállandósága csak fikció, rendes viszonyok mellett is a pénznek az aranyhoz és a külföldi pénzhez viszonyított értéke naponként, sőt óránként is ingadozik. A pénz értékállandósága, mely pedig minden forgalom és hitel fontos kelléke, csak a pénz kényszerárfolyama útján tartható fenn. A törvényes fizetési eszköz egyenlő értékű marad jogilag mindaddig, míg jogszabály a névértékét meg nem változtatja.

Mivel tehát az 1925. évi XXXV. törvénycikk megállapította, hogy a pengő aranyérték, mivel ez a jogszabály ma is fennáll és így a pengő bankjegyek aranyértékben fogadandók el, az aranypengő rendelet nem hozhatta be az aranyvalutát, mert az eddig is megvolt és nem változtatta meg a kirovó pénznemet, mert a pengő eddig is aranypengő volt.

De nem változtatta meg a rendelet a lerovó pénznemet sem, mert a Nemzeti Bank bankjegyei kényszerárfolyamuknál, törvényes fizetési eszköz jellegüknél fogva egyenlő értékűek, jogilag a kirovó és aranyértékben megállapított pengővel. A rendelet nem hoz be kétféle pengőt. Másról van itt szó, arról, amit dr. Arthur Nussbaum (Das Geld in Theorie und Praxis. Tübingen 1925.) változó névértéknek, (gleitender Nennwert) nevez és melyre már voltak példák a történelemben.*) A bankjegyek ugyanazok ma-

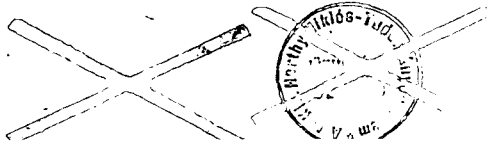
*) V. ö. Nussbaum példáit id. m. 25—26. oldal.

radnak, de névértékük változik. Ha például az értékarány 8:10 lenne, úgy az a bankjegy, melyre 10 pengő van nyomva, 8 pengő névértékűvé válna, 8 pengőegység értéket foglalna magában.

Az aranypengő rendelet tehát sem a kirovó, sem a lerovó pénznemet nem változtatta meg, hanem a Magyar Nemzeti Bank pénzbankjegyeit változó névértékűvé tette s egyben szabályozza e változó névérték meghatározásának módját, melynek célja a névértéknek az aranyértékkel való összhangba hozatala.

Mindez azonban csak akkor van így, ha az aranypengő-rendelet olyan általános formába fog öntetni, mint akár a koronaértékben való kötelező számításról szóló 1899. évi XXXVI. t.-c., akár a pengőérték megállapításáról szóló 1925. évi XXXV. törvénycikk. Mindkét törvény elrendeli a korona, illetve pengőértékben való kötelező számítást és minden akár magánjogi, akár közjogi tartozásnak, a törvények életbelépése után a törvényes pengőegységben való teljesítését, kimondják, hogy minden jogszabályban, határozatban, ítéletben meghatározott érték helyébe az új pénzürték lép.

Ezzel szemben a 4560/1931. M. E. számú rendelet egyenként felsorolja azokat a tartozásokat, melyek aranypengőben fizetendők, a többi tartozásokra tehát az eddigi szabályok állanak, másrészt a rendelet életbelépése, illetve a módosítás szerint az első értékarány megállapítása után keletkező követelések csak akkor aranypengőkövetelések, ha annak összege aranypengőben van kifejezve. Ilyen fogalmazás mellett az aranypengőrendelet valutáris, a pénzürendszerre vonatkozó rendelkezésnek egyáltalában nem tekinthető, hanem egyszerűen egyes jogcímből eredő követelésekre kimondja, hogy pénzüromlás esetén valorizálandók. A pénzürtékben semmi változás nem történik, hanem egyes követelések nem névértékben, hanem a bankjegyek ércértékében fizetendők, melynek számolási értéke nem a zürichi devizaárfolyam, hanem az aranypengő. A rendelet ily alakjában az aranypengő valutáris szempontból nincs, nem pénz, nem pengőegység, hanem valorizációs átszámítási kulcs. Erre mutat a rendelet 6. §-ának 1. bekezdése, mely kimondja, hogy „mindaddig, amíg a fizetendő egyenérték finom kilogrammonként 3760 pengőt meghalad, de 3840 pengőt nem ér el, egy aranypengő fejében egy pengőt kell *törvényes fizetési eszközökben* fizetni”. E szakasz tehát a pengőbankjegyekre a törvényes fizetési eszköz kifejezést használja, vagyis a pengőbankjegyet tekinti lerovó pénzünemnek is. A 6. §. 2. bekezdése szerint az egyenérték megállapítása után „az aranypengőnek a *pengőérték fizetési eszközeiben* kifejezett azt az egyenértékét, amely a fizetések teljesíté-

sében irányadó, a Magyar Nemzeti Bank állapítja meg". A fogalmazás szerint tehát a fizetési eszközök a jelenlegi pengőérték fizetési eszközei maradnak.

Az aranypengőrendelet tehát jelenlegi alakjában egy felértékelési rendelet, mely egyes felsorolt követeléseknek felértékelten, azaz a pénz dologi értékében való teljesítést rendeli el, melyeknek átszámítási kulcsa az aranypengő, mint számolási érték és amely egyenérték a közzétételt megelőző heti londoni aranypiaci középárak szerint állapítandó meg.

Hogy mennyire eltér az aranypengőrendelet az 1925. évi XXXV. t.-c. valutáris jellegű intézkedésétől, azt mutatja a törvény 23. és 24. §-a, melyek a pengőértéknek a magánjogi jogviszonyokra való alkalmazása tekintetében általánosságban kimondják, hogy a jogügyletben, mely 1927. január 1. napja után jött létre, minden pénzüsszeget, mely pénzérték megjelölése nélkül fordul elő, hacsak a felek szándéka más pénzérték meghatározására be nincs bizonyítva, pengőértékben meghatározottnak kell tekinteni. A következő 24. §. pedig kimondja, hogy minden koronára szóló vagy koronában teljesíthető fizetési kötelezettséget az 1927. január 1. napjától a koronára és pengőre a törvényben meghatározott átszámítási értékarány szerint pengőértékben kell teljesíteni. Lényegileg hasonló intézkedéseket tartalmaz a koronaértékre nézve az 1899. évi XXXVI. t.-c. 14. és 15. §-a. Ezzel szemben az aranypengőrendelet kiemel, felsorol egyes jogcímekeket és meghatároz bizonyos időpontot, melyre vonatkozólag az aranypengőszámítás alkalmazandó és a jövőre vonatkozólag csak ott írja elő az aranypengőben való teljesítést, ahol a jogügyletben a pénzkövetelés aranypengőben van határozottan feltüntetve. Olyan intézkedés, mely épen a jövőben kötetendő jogügyletekre nézve csak fakultatív és csak egyes jogcímű követelésekre vonatkozik, valutáris rendelkezésnek nem tekinthető.

A rendelet várható közgazdasági hatásáról nem kívánok beszélni, csak annyit jegyzek meg, hogy ha az értékarány számítás reményünk és várakozásunk ellenére mégis gyakorlati alkalmazásba kerülne, úgy a rendelet által felsorolt jogcímű tartozásoknál a pénzromlás teljes terhe az adósokra hárulna. A naponkinti értékarány megállapításnál a pénzjegyek névértékének csökkenése esetén a kár mindig azt érné, akinek kezén a pénzjegyek tényleg vannak, mert természetes, hogy jogszabály nem akadályozhatja meg, hogy valaki az értékromlás terhét viselje, azt eltüntetni nem lehet, azt valakinek viselnie kell.

Ifj. dr. Szigeti László.